

Exam. Code : 103203

Subject Code : 1167

B.A./B.Sc. 3rd Semester

ESL-221 : ENVIRONMENTAL STUDIES—I

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—50

Note :— Section A (15 marks) : It consists of *six* short answer type questions. Candidates are required to attempt any *three* questions, each carrying **5** marks.

Answer to any question should not exceed **2** pages.

Section B (20 marks) : It consists of *four* questions. Candidates are required to attempt any *two* questions, each carrying **10** marks. Answer to any question should not exceed **4** pages.

Section C (15 marks) : It consists of *two* questions. Candidates are required to attempt any *one* question only which carries **15** marks. Answer to the question should not exceed **5** pages.

SECTION—A

1. Define environmental studies and briefly discuss its scope.
2. Describe the various effects of dams on the forests and tribal people.
3. Define and explain primary and secondary succession.
4. Describe the various urban problems related to energy.
5. Give a brief account of Air (Prevention and Control of Pollution) Act.
6. Give the aims and objectives of NSS.

SECTION—B

7. Describe various types of soil erosions.
8. Describe the energy flow in an ecosystem with the help of a labelled diagram.
9. What do you know about rain water harvesting ?
10. Briefly discuss various water borne diseases. How these can be controlled ?

SECTION—C

11. Give the importance of environmental studies and also discuss the need for the public awareness about the environment in our country.
12. What is global warming ? Discuss the causes and effects of global warming.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— **ਭਾਗ ਓ (15 ਅੰਕ) :** ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 2 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ ਅ (20 ਅੰਕ) : ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 4 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ ਏ (15 ਅੰਕ) : ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ—ੳ

1. ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

2. ਜੰਗਲੀ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਡੈਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
3. ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. ਊਰਜਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
5. ਹਵਾ (ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ) ਐਕਟ ਦਾ ਸੰਖਿਪਤ ਬਿਓਰਾ ਲਿਖੋ।
6. ਐਨ. ਐਸ. ਐਸ. (NSS) ਦੇ ਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ—ਅ

7. ਮਿੱਟੀ ਅਪਰਦਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
8. ਇੱਕ ਲੇਬਲ ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪਰਿਸਥਿਤਿਕ ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਊਰਜਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
9. ਬਰਖਾ ਪਾਣੀ ਸੰਚਾਈ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
10. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਨ ਜਨਿਤ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਪਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਭਾਗ—ੲ

11. ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
12. ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਕੀ ਹੈ ? ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਸੂਚਨਾ :— ਭਾਗ—ਕ (15 ਅੰਕ) : ਇਸमें छः लघु उत्तर प्रश्न हैं। परीक्षार्थी कोई तीन प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 5 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 2 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग—ख (20 अंक) : इसमें चार प्रश्न हैं। परीक्षार्थी कोई दो प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 10 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 4 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग—ग (15 अंक) : इसमें दो प्रश्न हैं। परीक्षार्थी कोई एक प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 15 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 5 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग—क

1. पर्यावरणीय अध्ययन को परिभाषित करो तथा संक्षिप्त में इसके विषय-वस्तु की चर्चा कीजिये।
2. वन और जनजातीय लोगों पर बांधों के विभिन्न प्रभावों का वर्णन कीजिये।
3. प्राथमिक और माध्यमिक अनुक्रमण को परिभाषित करो तथा व्याख्या करो।
4. ऊर्जा से संबंधित विभिन्न शहरी समस्याओं का वर्णन कीजिये।
5. वायु (प्रदूषण की रोकथाम एवं नियंत्रण) अधिनियम का संक्षिप्त ब्यौरा लिखिये।
6. एन.एस.एस. (NSS) के लक्ष्य और उद्देश्य लिखिये।

भाग—ख

7. मृदा अपरदन के विभिन्न प्रकारों का वर्णन करो।
8. एक नामांकित चित्र की सहायता से पारिस्थितिक तंत्र में ऊर्जा प्रवाह का वर्णन करो।
9. वर्षा जल संचयन के बारे में आप क्या जानते हो ?
10. विभिन्न जल जनित रोगों की संक्षिप्त चर्चा करो। यह कैसे नियंत्रित की जा सकती है ?

भाग—ग

11. पर्यावरणीय अध्ययन का महत्व बताइये तथा हमारे देश में पर्यावरण के बारे में जनता की जागरूकता की आवश्यकता की भी चर्चा करो।
12. ग्लोबल वार्मिंग क्या है ? ग्लोबल वार्मिंग के कारण तथा प्रभावों पर चर्चा करो।